Mladi za napredek Maribora 2025
42. srečanje

Marija Maister – narodna dama in predana humanitarka

Raziskovalno področje: Zgodovina

Raziskovalna naloga

Avtor: Veronika Nedoh
Mentor: Mateja Barbarič, Breda Gaber Pavlović

Šola: OŠ borcev za severno mejo Maribor

Število točk: 166 / 170

Maribor, februar, 2025

Mladi za napredek Maribora 2025
42. srečanje

Marija Maister – narodna dama in predana humanitarka

Raziskovalno področje: Zgodovina

Raziskovalna naloga

Maribor, februar, 2025

Kazalo

Kazalo slik *3*

Povzetek *4*

Zahvala *5*

1 UVOD *6*

1.1 Predstavitev raziskovalnega problema **6**

1.2 Namen in cilj raziskovalne naloge **6**

1.3 Vprašanja **7**

1.4 Predvidena nova spoznanja **7**

1.3 Metodologija dela **7**

2 TEORETIČNI DEL *9*

2.1 Zasebno življenje Marije Maister **9**

2.2 Marija Maister – narodna dama in predana humanitarka **13**

2.3 Njena osebnost in izgled **15**

3 NA POTI K MLADIM BRALCEM *18*

4 DRUŽBENA ODGOVORNOST *19*

5 ZAKLJUČEK *20*

6 VIRI in LITERATURA: *21*

7 VIRI SLIK: *22*

8 PRILOGE: *23*

Kazalo slik

Slika 1: Prva pesem v zbirki Poezije (Mrak, 2013) 10
Slika 2: Ena izmed kritik pesniške zbirke (Mrak, 2013) 11
Slika 3: Rudolf in Marija Maister (Mrak, 2013) 11
Slika 4: Zapis v poročni knjigi (Mrak, 2013) 11
Slika 5: Objava mladoporočencev v Slovenskem narodu 13. 3. 1905 (Mrak, 2013) 12
Slika 6: Marija Maister, sinova Hrvoj in Borut ter Rudolf Maister (Zobec, 2020) 12
Slika 7: Ob obisku Maistrove knjižnice (lasten vir) 16

Povzetek

Ob izteku Maistrovega leta se mi zdi pomembno predstaviti Marijo Maister, ženo Rudolfa Maistra, in njen doprinos mariborskemu javnemu življenju. O življenju in delu Rudolfa Maistra je veliko znanega, medtem ko Marija Maister ostaja javnosti manj znana. Veljala je za veliko humanitarko, ki je delovala v različnih društvih; le-ta so si prizadevala predvsem za izboljšanje socialnega področja ljudi, veliko tudi za izboljšanje položaja žensk.

V raziskovalni nalogi s pomočjo pisnih virov predstavim njeno življenjsko pot s poudarkom na njenem javnem delovanju, ki obsega veliko več kot le njej po možu pripadajoč naziv narodna dama.

V nadaljevanju raziščem, kako oz. koliko je sama znana širši družbi po svojem udejstvovanju v javnem življenju. Z nalogo želim seznaniti javnost, predvsem mariborsko, z izjemno žensko, ki ni ostajala v senci svojega moža, ampak se je trudila izboljšati življenjske razmere ženskam, vojakom … Mogoče ji v prihodnosti pripade kakšen zapis v knjigah, ki jih dandanes prebirajo mladostnice mojih let o pomembnih ženskah v družbi.

Zahvala

Za pomoč pri pripravi raziskovalne naloge se zahvaljujem mentoricama ter vsem, ki so me podpirali na tej poti. Posebna zahvala velja tudi dr. Vlasti Stavbar, zaposleni v Univerzitetni knjižnici Maribor, ki mi je kot skrbnica Maistrove knjižnice in poznavalka Marije Maister, odgovorila na zastavljena vprašanja ter s tem prispevala k boljšemu poznavanju Marije Maister.

1 UVOD

1.1 Predstavitev raziskovalnega problema

V raziskovalni nalogi sem predstavila Marijo Maister, njeno življenjsko pot ter njen doprinos družbi tedanjega časa. V šoli pogosto slišimo ime Rudolf Maister in se posvečamo njegovemu spominu. V sklopu Maistrovega tedna ga upodabljamo z najrazličnejšimi tehnikami, prebiramo in recitiramo njegove pesmi, prirejamo razstave njemu v spomin in gostimo goste, ki Rudolfa Maistra in njegov čas dobro poznajo. Letos smo pripravili razstavo Maister in sodobniki. Na enem izmed plakatov je bila predstavljena tudi Marija Maister. Njena predstavitev je vzbudila v meni zanimanje, kakšna je bila in kakšno vlogo je imela v Maistrovem življenju. Kadarkoli slišim njeno ime, je zmeraj omenjena le kot njegova žena, zato me je še posebej zanimalo, ali je živela v njegovi senci ali pa je bila tudi sama dejavna v javnem življenju.

Ob iskanju literature me je zelo skrbelo, ali bom za nastanek raziskovalne naloge imela na razpolago dovolj virov, da lahko njeno življenje verodostojno predstavim. Večina zapisov o njej, do katerih sem na začetku raziskovanja dostopala, je bila le v obliki časopisnih člankov, ki so si bili zelo podobni ali pa so pretežno povzemali isto, ponekod pa so jo omenjali le kot del literature o Rudolfu Maistru. Podobno meni tudi mag. Majda Potrata, ki pravi, da je literature končno malo in da šele ženske študije, ki so značilne za to stoletje, odpirajo ta raziskovalni prostor bolj na široko (Potrata, 2024). Pri tem omenja Metko Vrbnjak in Majdo Japelj, kot tisti, ki sta o Mariji Maister pripravili daljši zapis. Nadalje pravi o knjigah o Rudolfu Maistru: »Značilnost teh knjig je, da govorijo o vojaškem življenju Rudolfa Maistra in tu življenje Marije Maister ni našlo svoje upodobitve in svojega mesta (Potrata, 2024). To me je še dodatno spodbudilo, da raziščem zastavljeno temo.

1.2 Namen in cilj raziskovalne naloge

Namen moje raziskovalne naloge je spoznati in raziskati življenje in delo Marije Maister, njeno vlogo v družbi tedanjega časa ter s tem seznaniti tako učence naše šole kot tudi širšo javnost. Prepričana sem, da je imela Marija Maister pomembno vlogo, ki je presegala vlogo biti le žena

Rudolfa Maistra, saj je delovala kot humanitarka in pobudnica različnih akcij, s katerimi se je nudila pomoč tako vojakom, ženam kot tudi otrokom.

1.3 Vprašanja

Namesto hipotez sem si zastavila naslednja vprašanja, na katere sem iskala odgovore:

- Kakšna je bila življenjska pot Marije Maister?
- V katerih društvih je delovala in kakšna je bila njena vloga v njih?
- Kakšna je bila kot osebnost?
- Kako se ohranja spomin nanjo?
- Zakaj je šla v pozabo?

1.4 Predvidena nova spoznanja

Predvidevam, da se bom skozi raziskovanje seznanila z najpomembnejšimi oz. prelomnimi trenutki v življenju Marije Maister. Ugotovila bom, v katerih društvih je delovala in kakšna je bila njena vloga v njih. Pričakujem, da se spomin nanjo slabo ohranja, saj ni veliko informacij o njej, zaradi česar je verjetno tudi šla v pozabo. Če sklepam po njenih fotografijah, sem mnenja, da je bila resna ženska, ki se ni zlahka predala.

1.3 Metodologija dela

Moje delo temelji na pisnih virih s spleta in iz knjižnice, in sicer gre za pisni in slikovni material. Ogledala sem si tudi pogovorni večer, ki je potekal v Parku vojaške zgodovine in ki nosi naslov Marija Maister in njeno sorodstvo na Pivškem, in sicer je potekal 29. 5. 2024. Življenje in delo Marije Maister sta predstavila mag. Majda Potrata, ki velja za eno njenih največjih poznavalk, in zgodovinar Igor Gardelin. V pomoč mi je bil tudi intervju z dr. Vlasto Stavbar, ki je sicer bil predviden dne 18. 11. 2025, ko smo s sošolci obiskali Maistrovo knjižnico, vendar mi je zaradi lažje organizacije dr. Vlasta Stavbar odgovore posredovala kasneje po e-pošti.

Na začetku sem imela namen anketirati učence naše šole, da bi ugotovila, kako dobro poznajo Marijo Maister, vendar sem prišla do sklepa, da bi to bilo nesmiselno, saj jo poznamo le kot Maistrovo ženo. Upam, da bo moja naloga prispevala k temu, da se bo to v prihodnosti spremenilo.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Zasebno življenje Marije Maister

Marija Maister se je rodila 15. januarja 1885 v Logatcu. Bila je najstarejša hči zdravnika Stanka Stergerja in Antonije Mankoč, hčerke bogatega tržaškega veletrgovca.

Stanko Sterger se je rodil leta 1850 v Hrastju pri Št. Jerneju na Dolenjskem. Študiral je na novomeški gimnaziji ter sodeloval v slovenskem akademskem društvu Slovenija in »se izkazal kot odličen pevec.« (Mrak, 2013) Medicino je študiral na Dunaju, tam je nekaj let tudi služboval ter se nato vrnil v Gornji Logatec. 30. 4. 1883 se je poročil z Antonijo Mankoč. Leta je umrla pri drugem porodu, ko je bila Marica, kot so med drugim klicali Marijo, stara dve leti. Enaka usoda je doletela preostali dve sestri Antonije, zaradi česar so bratje četrto sestro, Milko, rotili, naj se ne poroči, da je ne doleti enaka usoda. (Colnar, 2021) Marijin oče je po smrti žene leta 1894 dobil službo v Ljubljani in z Marijo sta se preselila tja; tam je postal zdravstveni svetnik in prvi zasebni zdravnik v Šiški. (Šlajmer Japelj, 2007) Kasneje – leta 1904 – je napredoval v deželnega cesarsko-kraljevega sanitetnega inšpektorja Kranjske. (Kladnik, 2017)

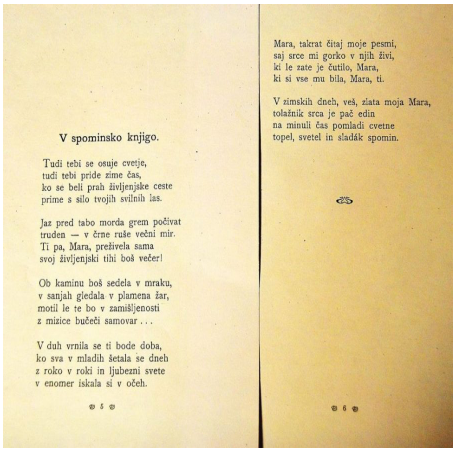
Marija se je v otroštvu zelo navezala na svojega očeta. (Kladnik, 2017) »Imela je prijetno otroštvo in za tiste čase za žensko zelo dobro izobrazbo, saj se je šolala na meščanski šoli na Reki in je v Ljubljani končala Višjo dekliško šolo, ki je trajala tri leta in so se dekleta lahko vpisovala vanjo po zaključeni meščanski šoli.« (Šlajmer Japelj, 2007, str. 212) To je bila v tistem času najvišja izobrazba za dekleta. Poudarek je bil na učenju tujih jezikov. Marija Maister se je odlikovala v znanju jezikov (slovenščine, nemščine in francoščine). (Potrata, 2018)

Marija je v materi in očetu imela velik zgled. Rodbina njene mame je vseskozi »finančno podpirala življenjsko pomembne ustanove, začenši s Ciril-Metodovimi šolami in gradnjo Narodnega doma. Člani rodbine so bili angažirani v vrsti narodnih društev.« (Colnar, 2021) Marijin oče se je že pred selitvijo v Ljubljano družil s Simonom Gregorčičem, v Ljubljani pa se je priključil slovenskemu društvenemu življenju, vključil se je v Čitalnico in Glasbeno matico. (Mrak, 2013) Pri tem ga je spremljala tudi Marija. Tudi Rudolf Maister se je družil z »ljubljanskimi pesniki, pisatelji, glasbeniki in likovnimi umetniki ter se udeleževal javnih prireditev, družabnih srečanj in salonskih nastopov v zasebnih stanovanjih. Tako je kmalu prišel

v krog ljubljanske narodnoprebudne meščanske druščine, kjer je spoznal svojo bodočo nevesto - Marico.« (Mrak, 2013) Kmalu po tem ko sta se z Rudolfom Maistrom spoznala in zaljubila, ji je Maister v svoji pesniški zbirki Poezije, izdani leta 1904, posvetil naslednje pesmi, ki so označene z njenim imenom: V spominsko knjigo, Pod kostanji, Carica, Mož, Oltar, Moje solnce, Posmrtna idila. Nekateri so mnenja, da je teh pesmi več. Pesmi so bile Maistrovo predporočno darilo Mariji Sterger. Marija je zaradi pesmi tudi dobila pozornost. Josip Tominšek je o njej zapisal (Mrak, 2013): »Srečna Marica! Tako opevana biti kakor ona!« (Mrak, 2013)

Prvi del zbirke nosi podnaslov Marici, drugi zajema Balade in romance, tretji Fantovske pesmi in četrti Sonete. »O njej peva, da je njegov 'bog', 'angel', njeno geslo je 'veni-vidi-vici', ona mu je 'žametna mačica', več ljubezni ima do nje, kakor morje zelene vode, ona je 'svetnica' on pa 'božji mož'.« (Kladnik, 2017, str. 134) Maistrova pesniška zbirka je bila deležna velikega odziva v različnih časopisih, kot so Slovenec, Slovenski narod, Učiteljski tovariš, Ljubljanski zvon, Slovan ter Dom in svet.

Vendar pa pesmi niso bile deležne le pozitivnega odziva. Eden izmed Maistrovih kritikov je napisal: »Moderni pesniki slovenski zlorabljalo besedo 'bog', da je že kar ostudno. Vojanovu je 'bog' vsaka ženska, ki mu ugaja, in njegova nebesa so tudi temu primerna. Nerodno in sirovo vmešavanje verskih predmetov v erotično pesem dela to zbirko najbolj neokusno …« (Kladnik, 2017, str. 134)

V spominsko knjigo.

Tudi tebi se osuje cvetje,
tudi tebi pride zime čas,
ko se beli prah življenjske ceste
prime s silo tvojih svilnih las.

Jaz pred tabo morda grem počivat
truden — v črne ruše večni mir.
Ti pa, Mara, prešivela sama
svoj življenjski tihi boš večer!

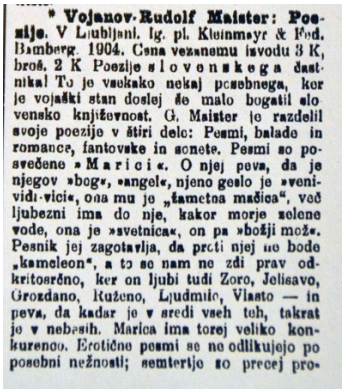
Ob kaminu boš sedela v mraku,
v sanjah gledala v plamena žar,
motil le te bo v zamišljenosti
z mizice bučeči samovar . . .

V duh vrnila se ti bode doba,
ko sva v mladih šetala se dneh
z roko v roki in ljubezni svete
v enomer iskala si v očeh.

Mara, takrat čitaj moje pesmi,
saj srce mi gorko v njih živi,
ki le zate je čutilo, Mara,
ki si vse mu bila, Mara, ti.

V zimskih dneh, veš, zlata moja Mara,
tolažnik srca je pač edin
na minuli čas pomladi cvetne
topel, svetel in sladák spomin.

Slika 1: Prva pesem v zbirki Poezije (Mrak, 2013)

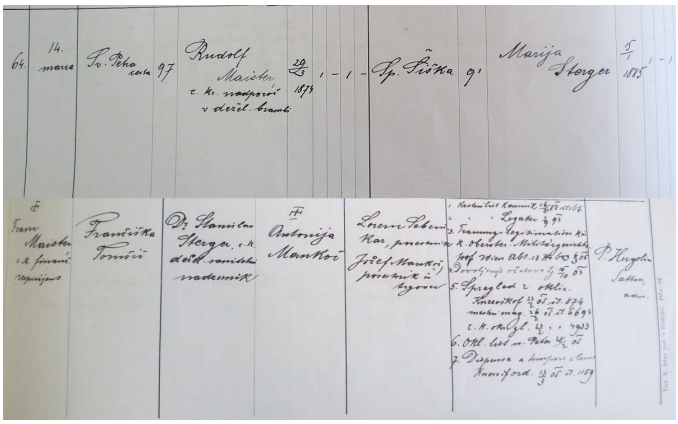
* **Vojanov-Rudolf Maister: Poezije.** V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1904. Cena vezanemu izvodu 3 K, broš. 2 K. Poezije slovenskega častnika! To je vsekako nekaj posebnega, ker je vojaški stan doslej še malo bogatil slovensko književnost. G. Maister je razdelil svoje poezije v štiri dele: Pesmi, balade in romance, fantovske in sonete. Pesmi so posvečene »Mariči«. O njej pova, da je njegov »bog«, »angel«, njeno geslo je »veni-vidi-vici«, ona mu je „žametna mačica“, več ljubezni ima do nje, kakor morje zelene vode, ona je »svetnica«, on pa »božji mož«. Pesnik jej zagotavlja, da proti njej ne bode „kameleon“, a to se nam ne zdi prav odkritosrčno, ker on ljubi tudi Zoro, Jelisavo, Grozdano, Ruženo, Ljudmilo, Vlasto — in peva, da kadar je v sredi vseh teh, takrat je v nebesih. Marica ima torej veliko konkurenco. Erotične pesmi se ne odlikujejo po posebni nežnosti; semtertje so precej pro-

Slika 2: Ena izmed kritik pesniške zbirke (Mrak, 2013)

14. 3. 1905 sta se v ljubljanski cerkvi sv. Petra poročila Marija Sterger in Rudolf Maister. Avstrijski predpisi so takrat zahtevali dokaz finančne trdnosti zakona, kar pomeni, da je bilo potrebno ob poroki položiti kavcijo 50 000 kron in tako zakoncema omogočiti »vstop v prijetno skupno življenje.« (Mrak, 2013) Pri tem jima je pomagal Marijin oče.

Slika 3: Rudolf in Marija Maister (Mrak, 2013)

Slika 4: Zapis v poročni knjigi (Mrak, 2013)

Slika 5: Objava mladoporočencev v Slovenskem narodu 13. 3. 1905 (Mrak, 2013)

V zakonu sta se jima rodila dva sinova; še istega leta se je rodil njun sin Hrvoj, tri leta kasneje pa je na svet prispel še Borut. Zaradi zahtevnega dela njenega moža se je s svojo družino morala veliko seliti. Živeli so v Ljubljani, Celovcu, Celju, Galiciji, dokler se niso nastanili v Mariboru. (Šlajmer Japelj, 2007) Teta Milka je po prvi svetovni vojni kupila hišo v Mariboru na vogalu Cankarjeve in poznejše Maistrove ulice. (Vogrič, 2024) »Prvo nadstropje je dala na razpolago nečakinji Mariji, ki se je skupaj z možem in dvema sinovoma tja preselila leta 1922«.

S svojim možem je bila devetindvajset let (do njegove smrti) in v tem času je bila »priča njegovemu pesniškemu in poklicnemu razvoju.« (Kladnik, 2017, str. 135) Družina je živela v ulici, poimenovani po generalu Maistru, kjer danes živi njen vnuk.

Slika 6: Marija Maister, sinova Hrvoj in Borut ter Rudolf Maister (Zobec, 2020)

Rudolf Maister je umrl 26. 7. 1934 na Uncu. Štiri leta kasneje je umrla tudi Marija Maister – 19. 9. 1938 v Leonišču.

2.2 Marija Maister – narodna dama in predana humanitarka

Da je bila Marija Maister izjemna ženska, pričajo že sami naslovi pisnih virov, do katerih sem dostopala: Navdihujoča Slovenka, ki je življenje posvetila dobrim delom, Svetnica in božji mož, Pomembna ženska Marija Maister ... Označujejo jo kot borko za enakopravnost žensk, predvsem za volilno pravico žensk, ustanoviteljico socialnih zdravstvenih ustanov za otroke in matere samohranilke (Šlajmer Japelj, 2007), humanitarno organizatorko (Kladnik, 2017) ... »Marija Maister je bila ženska z izrazitim čutom za sočloveka. Bila je narodno zavedna Slovenka, aktivistka, ki se je ukvarjala s humanitarnimi dejavnostmi, ter izobražena ženska, ki je s svojim delovanjem pomembno zaznamovala mariborsko javno življenje.« (Kušar, 2023)

Leta 1919 je bilo ustanovljeno Mariborsko slovensko žensko društvo, katerega ustanoviteljica in predsednica je bila Marija Maister. (Šlajmer Japelj, 2007) »Izrednega pomena za slovenstvo je Slovensko žensko društvo, ki je v Mariboru začelo delovati že leta 1918, ko Maribor še ni bil jugoslovanski. Marija Maister je bila njegova ustanoviteljica in predsednica. Zelo sta jo prizadela Koroški plebiscit in pogodba iz Rapalla, je pa to spodbujalo njeno narodnoobrambno delo.« (Šlajmer Japelj, 2007, str. 213) Društvo je delovalo na narodnoobrambnem, kulturnem in socialnem področju. Marija je namenoma izbrala članice različnih socialnih plasti in izobrazbe, le-te so bile napredno usmerjene in so zagovarjale žensko enakopravnost. (Šlajmer Japelj, 2007) »Zato je bilo njihovo delo usmerjeno v izobraževanje, zlasti poklicno, ustanavljanje knjižnic in čitalnic, pospeševanje domače obrti, poklicno in vzgojno svetovanje, zdravstveno zaščito mladih, kulturne prireditve, v letih gospodarske krize pa v skrbi za revne, zlasti matere samohranilke, dijake in študente.« (Potrata, 2018, str. 152) Članice so se še posebej trudile za splošno žensko volilno pravico, tako so leta 1935 poslancem posredovale vprašalnike glede izenačenja državljanskih političnih pravic za oba spola. (Mariborsko žensko društvo, 2019) Odgovora na to žal nisem nikjer zasledila. Leta 1936 je Marija z odborom za kongres Lige narodov v Ženevi pripravila predavanje z naslovom Izenačenje moških in ženskih pravic. (Colnar, 2021) Društvo je izvajalo tudi različne akcije, npr. podhranjenim deklicam so z mlečno akcijo v šolah priskrbele malico, s pletilno akcijo so za božič obdarile otroke po šolah z jopicami, hlačkami, kapami in nogavicami. (Mariborsko žensko društvo, 2019) »Na narodnoobrambnem področju so posvečale posebno skrb obmejnim osnovnim šolam, ki so jih močno finančno podpirale.« (Šlajmer Japelj, 2007, str. 214) Njihova članica Lojzka Kožuh je

tudi vodila dnevno otroško zavetišče, katero je ustanovilo društvo. (Šlajmer Japelj, 2007) »Da so dobile večjo podporo za te dejavnosti, je predsednica leta 1935 z delegacijo obiskala tudi kraljico Marijo na Oplencu, da jo je informirala o gradnji doma, ki naj bi nosil njeno ime.« (Šlajmer Japelj, 2007, str. 214) »Zbirale so denar za otroško bolnišnico in za ustanovitev počitniških kolonij za okrevanje otrok. 3. julija 1930 so odprle Počitniški dom kraljice Marije v Šmartnem na Pohorju.« (Mariborsko žensko društvo, 2029) »Iz zbranih dotacij so štipendirale ženske študentke - ena znamenitih je tudi poznejša heroinja Slava Klavora.« (Šlajmer Japelj, 2007, str. 214) Društvo se je tudi borilo in zahtevalo, da učiteljišče vpisuje v prvi letnik enako število fantov in deklet.

V mladosti se je naučila kar nekaj jezikov in eden izmed njih je bil francoščina. Zato ne preseneča, da je bila od 17. 3. 1922 predsednica Francoskega društva oz. krožka, kot zasledimo ponekod. V sklopu tega so: »izvajali so tečaje francoskega jezika, ustanovili knjižnico, prirejali predavanja, koncerte in likovne razstave ter finančno podpirali mlade, ki so si želeli znanje jezika razširiti v Franciji.« (Zobec, 2020) Veljala je za pravo frankofilko in za »vztrajno povezovanje Maribora s francosko kulturo je od francoske vlade prejela dve odlikovanji.« (Zobec, 2020) Odlikovanje je dobila leta 1933. Že prej, leta 1918, se je po prevratu dokazala kot »prevajalka za antantne oficirje« (Potrata, 2018, str. 152), zaradi česar jo je nagradila jugoslovanska vlada z redom sv. Save IV. stopnje.

Od 1932. leta naprej je bila članica odbora Ljudske univerze v Mariboru. Pod okriljem univerze so dosegle vzpostavitev Materinske šole.

Sodelovala je še v različnih društvih, kot so Jadranska straža, Rdeči križ in Društvo za zdravstveno zaščito otrok in mladine. Zaradi svoje požrtvovalnosti in humanega odnosa je med Mariborčani uživala velik ugled. (Potrata, 2018)

Ko je bil Maister zelo bolan, se je Marija namesto njega udeleževala različnih prireditev in slovesnosti. (Kušar, 2023)

Njeno požrtvovalno delo je prekinila njena smrt. Pokopali so jo v Mariboru, počastila jo je množica njenih sodelavk, varovancev in množica tistih, ki so cenili in spoštovali njeno delo. (Smrt Maistrove žene Marije, 19. 9. 2023) Društvi Počitniški dom kraljice Marije in Žensko društvo v Mariboru sta po njeni smrti objavili to osmrtnico v časopisu Slovenec (Smrt Maistrove žene Marije, 19. 9. 2023): »Neizprosna smrt je vzela nepričakovano iz naše srede našo velezaslužno in nepozabno ustanoviteljico in predsednico, gospo Marijo Maistrovo, vdovo generala. Pogreb predrage pokojnice bo v sredo, dne 21. septembra ob-5 popoldne, iz kapelice

na mestnem pokopališču. Naši predragi predsednici, ki je vodila naši društvi od ustanovitve do njene prerane smrti in jima posvetila z veliko ljubeznijo vse svoje sile, bodi ohranjen hvaležen spomin. Maribor, dne 20. septembra 1938.« Na žalni seji po njeni smrti so mariborske ženske osnovale Fond Marije Maister za revne otroke, v katerega je prva darovala njena teta Milka. (Colnar, 2021)

Ko sem si zadala, da bom pripravila to raziskovalno nalogo, sem se spraševala, če je Marija Maister morda tako slabo znana javnosti, ker je živela v senci moža. Skozi prebiranje gradiv sem dobila jasen odgovor, da temu ni tako. »Bila je razgledana, vztrajna, odločna in vzor mnogim ženskam v Mariboru in okolici. Vsekakor ni živela v moževi senci.« (Zobec, 2020) Kot narodna dama je verjetno lažje prišla v stik s pomembnimi ljudmi, »vendar brez njene zavezanosti kulturi, narodu in napredku, brez razvitega socialnega čuta in delavnosti, brez organizacijskih sposobnosti, iniciativnosti, samozavesti ter odgovornosti dela ne bi zmogla.« (Potrata, 2018, str. 152) Podobno menijo tudi drugi: »Domnevamo lahko, da je bilo Mariji Maister marsikaj laže dosegljivo zaradi vezi in podpor, ki jih je odpiral njen soprog, znameniti general, a to prav nič ne zmanjšuje pomena njenih številnih dejavnosti.« (Mrak, 2013)

2.3 Njena osebnost in izgled

Ob gledanju slik Marije Maister sem se vprašala, kakšna je bila po značaju. Opazila sem, da je bila vedno lepo oblečena, svojo urejenost je dokazovala tudi s spetimi lasmi. Nosila je očala z debelimi stekli. Izražala je izobraženost. Še najbolj me spominja na kakšno strogo učiteljico. Pa je bila res takšna?

Dr. Vlasta Stavbar mi je na vprašanje o njeni osebnosti zapisala naslednje: »Glede na njeno aktivnost lahko sklepamo, da je bila gospa z občutkom za ranljive skupine, saj je pomagala številnim otokom in mladostnikom, da so lahko letovali in imeli boljše otroštvo. Hkrati pa je bila tudi izobražena dama, ki je znala tuje jezike in tudi pomagala možu generalu R. Maistru pri njegovem delu. Bila je tudi društveno aktivna (Francoski krožek). Bila je odločna, drzna in nacionalno pripadna humanitarna organizatorka.«

Majda Šlajmer Japelj pravi, da je bila resnobna ženska, ki je dajala vtis, da »namenoma želi učinkovati neosebno in neopazno. Ni sledila modnim trendom in je vedno nosila dolga krila, starinske frizure – zaradi močne kratkovidnosti je nosila neatraktivna očala z zelo močnimi

stekli.« (Šlajmer Japelj, 2007, str. 213) To naj bi bil tudi razlog za skromno število njenih fotografij, saj se ni rada fotografirala in se je temu izmikala. (Šlajmer Japelj, 2007) Popolno nasprotje temu pa pravijo, da je bila v društvih, katerih predsednica oz. članica je bila: »Ko je govorila, prepričevala in branila svoja stališča, je bila energična, prepričevalna in izredno vztrajna.« (Šlajmer Japelj, 2007) Vsi sosedje se je spominjajo kot ljubeznivo in odločno gospo, ki je izredno zavzeto skrbela za šolanje in kariero svojih sinov. (Šlajmer Japelj, 2007) Tudi Petra Kušar jo imenuje razgledano, odločno in vztrajno osebo. (Kušar, 2023) Tudi Darinka Kladnik pravi, da se je oblačila staromodno in nosila očala z visoko dioptrijo. (Kladnik, 2017) Medtem ko njene sodobnice poudarjajo njeno skromnost in delavnost. (Potrata, 2018)

Slika 7: Ob obisku Maistrove knjižnice (lasten vir)

Glede na to da je veljala za veliko humanitarko svojega časa, me zanima, zakaj je šla v pozabo. Majda Potrata (Potrata, 2018) najde kar nekaj vzrokov za to:

1. tedanji družbeni položaj žensk (ki je bil odvisen od statusa in pomena moža),

2. posledica redkih ohranjenih pisnih virov (na ustne vire pa je težko računati),

3. nezainteresirana pozornost zgodovine do »pozabljene polovice (redki zapisi, večinoma kot žena generala Maistra).

V tem stoletju je poudarek na raziskovanju pomembnih ženskih osebnosti, tako Potrata (Potrata, 2024). Zato upam, da je to pravi trenutek, da se ohrani oziroma obudi spomin tudi nanjo. Še

zmeraj se jo omenja pretežno kot ženo generala Rudolfa Maistra, se pa že pojavljajo nekateri dogodki ali zapisi, kjer pa je v ospredju ona in ne njen mož, npr. pogovor v Parku vojaške zgodovine, navedeni članki ...

3 NA POTI K MLADIM BRALCEM

Ob nastanku raziskovalne naloge sem se spraševala, kako oz. na kakšen način bi lahko približali mojim generacijam življenje tako pomembne osebe, kot je bila Marija Maister. Naloga ni lahka, saj mladostniki ne beremo radi in za knjigami ne zdržimo dolgo. Opažam pa, da sošolci radi prebirajo stripe. Mogoče bi mladostnike pritegnil strip, ki bi popisal življenje Marije Maister in njen doprinos socialno šibkim. Zato sem se v kratkem stripu oz. predlogu preizkusila tudi sama in je priloga te naloge.

Opažam, da so stripi trenutno v vzponu in da so najbolj zaželena literarna zvrst. V tej obliki se pišejo tudi domača branja (npr. Strip o Prešernu, o Romeu in Juliji ...), da bi mladega bralca pritegnila k branju, nastajajo pa tudi resnejše življenjske teme.

Zadala sem si, da bom v naslednjem šolskem letu predlagala, da se v Tednu Rudolfa Maistra spomnimo tudi njegove žene in jo boljše spoznamo.

4 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Ob pripravi raziskovalne naloge sem razmišljala tudi o družbeni odgovornosti. Prišla sem do teh zaključkov:

- Marija je bila izobražena in dobrosrčna oseba;
- Čeprav je bila žena generala Maistra, se ni rada izpostavljala;
- S svojim humanitarnim delom je zelo pripomogla Mariboru, čeprav jo danes obdaja tančica pozabe.

Iz navedenih podatkov tega prispevka lahko razberemo, da je bila ženska z veliko idejami, ki jih je s svojimi sodelavkami uresničevala in so vplivale tako na vojake, otroke in so se v tistem času trudile tudi izboljšati položaj žensk. Svojo vlogo vidim v tem, da širim znanje o njenih dosežkih in opozarjam na dobre stvari, ki jih je naredila Marija, in tudi poudarim, da vsekakor ni stala v moževi senci.

5 ZAKLJUČEK

Ko sem začela s pisanjem raziskovalne naloge, sem hotela predstaviti Marijo Maister širši javnosti, saj sem med raziskovanjem ugotovila, da o njej ni veliko gradiva. Zastavila sem si nekaj vprašanj, na katere sem skozi raziskovanje različnih gradiv prišla do odgovorov. Zanimalo me je naslednje:

- Kakšna je bila življenjska pot Marije Maister?
- V katerih društvih je delovala in kakšna je bila njena vloga v njih?
- Kakšna je bila kot osebnost?
- Kako se ohranja spomin nanjo?
- Zakaj je šla v pozabo?

Spoznala sem njeno življenjsko zgodbo, ki jo je vodila od rojstnega kraja v Ljubljano, kjer je spoznala svojega moža in mu skozi celo življenje do njegove smrti bila v oporo.

Izkazala se je za veliko humanitarko, ki se je skozi različne organizacije zavzemala za pomoč revnejšim, otrokom, spodbujala naprednost in enakovrednost žensk ... Kot predsednica Mariborskega ženskega društva se je posvečala socialno šibkim slojem, jih spodbujala k izobraževanju, v društvu so zbirale denar, organizirale letovanja ... Ne smemo pozabiti njenega dela v Francoskem krožku, ki je pomembno vplivalo na razmere tistega časa. Pomemben doprinos je bila tudi Materinska šola in sodelovanje z drugimi organizacijami.

Veljala je za odločno žensko, ki se je izjemno trudila za dosego ciljev, kar ji je omogočal status narodne dame. Bila je izobražena, vztrajna ženska, ki je bila vzor mnogim.

Spomin nanjo se ohranja s posamičnimi dogodki, vendar ne v enaki meri kot na moža. Zaradi tedanjega družbenega položaja žensk, ki je bil odvisen od statusa in pomena moža, zaradi redkih ohranjenih pisnih virov in nezainteresirane pozornosti zgodovine do »pozabljene polovice« je šla v pozabo.

Preseneča me, kako veliko je v svojem kratkem življenju, z vidika današnje življenjske dobe, doprinesla k razvoju Maribora in Slovencev nasploh. Še posebej v današnjem času, ko postajamo mladi veliki individualisti, se mi zdi pomembno, da se opozori na ljudi, ki so se nesebično razdajali drugim in jim pomagali. Ker je v porastu raziskovanje pomembnih ženskih osebnosti, upam, da se bo to spremenilo in ji bo družba namenila pozornost, ki ji pripada.

6 VIRI in LITERATURA:

Colnar, P. (17. 1. 2021). Marija Maister, žena generala Maistra. Gorenjski Glas. Pridobljeno 2. 1. 2025 s: https://www.gorenjskiglas.si/zgodbe/marija-maister-zena-generala-maistra-76029/

Kladnik D. (2017). Neznani Slovenci. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Kušar, P. (23. 12. 2023). Žena Rudolfa Maistra: Navdihujoča Slovenka, ki je življenje posvetila dobrim delom. Pridobljeno 2. 1. 2025 s spleta: https://onaplus.delo.si/partnerstvo/druzba/zena-rudolfa-maistra-navdihujoca-slovenka-ki-je-zivljenje-posvetila-dobrim-delom/

Mrak, A. (31. 3. 2013). Maistrova občudovanka Marica. MMC RTV SLO. Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.rtvslo.si/kultura/razglednice-preteklosti/maistrova-obcudovanka-marica/305676

Potrata, M. (2018). Marija Maister (1885-1938) – pomembna Mariborčanka. Časopis za zgodovino in narodopisje, letnik 89, št. 4, str. 151-154.

Potrata, M. (2024). Marija Maister in njeno sorodstvo na Pivškem. (Video). https://www.youtube.com/watch?v=_XKfcb4zi2o

Šlajmer Japelj, M. (2007). Marija Maister (1885-1938): borka za enakopravnost žensk, predvsem za volilno pravico žensk, ustanoviteljica socialno zdravstvenih ustanov za otroke in matere samohranilke. Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem. Ljubljana. Tuma.

Vogrič, I. (16. 6. 2024). Ciklus o primorskih priseljencih v Mariboru: Marija Maister. Pridobljeno 5. 1. 2025 na: https://homocumolat.com/2024/06/16/ciklus-o-primorskih-priseljencih-v-mariboru-marija-maister/

Zobec, D. (2020). Maister Marija (1885-1938). Obrazi slovenskih pokrajin. Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/maister-marija-mara-marica-mary/

Mariborsko žensko društvo. (6. 9. 2019). V Wikipedija: prosta enciklopedija. https://sl.wikipedia.org/wiki/Mariborsko_žensko_društvo

7 VIRI SLIK:

Slika 1: Prva pesem v zbirki Poezije (Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.rtvslo.si/kultura/razglednice-preteklosti/maistrova-obcudovanka-marica/305676)

Slika 2: Ena izmed kritik pesniške zbirke (Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.rtvslo.si/kultura/razglednice-preteklosti/maistrova-obcudovanka-marica/305676)

Slika 3: Rudolf Maister in Marija Maister (Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.rtvslo.si/kultura/razglednice-preteklosti/maistrova-obcudovanka-marica/305676)

Slika 4: Zapis v poročni knjigi ((Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.rtvslo.si/kultura/razglednice-preteklosti/maistrova-obcudovanka-marica/305676)

Slika 5: Objava mladoporočencev v Slovenskem narodu 13. 3. 1905 (Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.rtvslo.si/kultura/razglednice-preteklosti/maistrova-obcudovanka-marica/305676)

Slika 6: Marija Maister, sinova Hrvoj in Borut ter Rudolf Maister (Pridobljeno 2. 1. 2025 na: https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/maister-marija-mara-marica-mary/

Slika 7: Ob obisku Maistrove knjižnice (lasten vir)

8 PRILOGE:

Priloga 1: Intervju z dr. Vlasto Stavbar

Intervju sem opravila 18.11.2024, s dr. Vlasto Stavbar

- **Ali ste v raziskovanju o življenju M. Maister odkrili kako je odsotnost moža vplivala nanjo in družino?**

Marija Maister in njegova družina se je velikokrat selila skupaj z njim v različne kraje službovanja. Leta 1905 sta se poročil v šempetrski cerkvi v Ljubljani. Leta 1908 bil premeščen v Przemysl v Galiciji, leta 1909 se mu je pridružila tudi žena Marija, kjer sta si uredila svoj dom. V Galicijo se je Maister odpravil z družino, razširjeno z njegovo materjo, ki je pomagal skrbeti za otroka. Nastanili so se v najeti vili v središču mesta. Njihov dom je postal pravi zatočišče Slovencev, ki jih je zaneslo v ta kraj.
1. novembra 1913 je bil premeščen v Celje, kamor je prišel najprej sam z nekaj kovčki, malu pa je za njim prišla še družina.
V začetku prve svetovne vojne je bil leta 1914 (7. december) Maister premeščen v Maribor, družina se mu je pridružila v začetku leta 1915. Najprej so bili nastanjeni v stanovanju na Meljski cesti 11, pozneje v novi državi pa na Maistrovi ulici 17.

- **Ali obstajajo kakšni materialni ali pisni viri?**

O delovanju Marije Maister v Mariboru obstajajo zapisniki Ženskega društva v Mariboru (hrani jih Rokopisna zbirka Univerzitetne knjižnice Maribor), katerega predsednica je bila. Prav tako so številni časopisni članki, ki govorijo o njenem humanitarnem in društvenem delu.

- **Ste iz virov razbrali kakšna je bila njena osebnost?**

Glede na njeno aktivnost Lahko sklepamo, da je bila gospa z občutkom za ranljive skupine, saj je pomagala številnim otokom in mladostnikom, da so lahko letovali in imeli boljše otroštvo. Hkrati pa je bila tudi izobražena dama, ki je znala tuje jezike in tudi pomagala možu generalu R. Maistru pri njegovem delu. Bila je tudi društveno aktivna (Francoski krožek). Bila je odločna, drzna in nacionalno pripadna humanitarna organizatorka.

- **Ali je res, da je imela težave z vidom in očali?**

Nimam podatkov. Obstaja pa zapis in na fotografijah je vidno, da je nosila očala z visoko dioptrijo.

- **Obstaja kakšen zapis o kateri njeni prijateljici, kako so jo videle kot osebnost?**

V okviru Ženskega društva je prijateljevala s številnimi »narodnimi damami«, ki so skupaj delovale humanitarno. O njeni priljubljenosti govori tudi zapis ob njeni smrti prijateljice Ivanke Lipold, V spomin na svojo članico je Žensko društvo ustanovilo posebne sklad. Tako imenovan Fond Marije Maister namenjen »nacionalnim potrebam ob meji, predvsem obmejni deci.« Vanj so nekatere članice društva darovale svoj denar. Dodale so tudi denar, ki so ga zbrale v času pogreba.

Priloga 2: Strip o Mariji Maister

